

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้ระบุความสำคัญของภาษาไทยว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนไทยให้มีความเป็นไทยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นสื่อที่แสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในด้านวัฒนธรรมประเพณีไทย ชีวทัศน์ โลกทัศน์ และสุนทรียภาพ โดยบันทึกไว้เป็นวรรณคดี และวรรณกรรมอันล้ำค่า ภาษาไทย จึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และสืบสานไว้ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 2) ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทยเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง การเขียนเรียงความ เป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 1) การเขียนเรียงความเป็นภาษาเขียน เป็นภาษาที่เคร่งครัดต่อการใช้ถ้อยคำ และคำหนึ่ง ถึงหลักภาษา เพื่อใช้ในการสื่อสารให้ถูกต้อง ต้องใช้ถ้อยคำสุภาพ เขียนให้เป็นประโยค เลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในการสื่อสาร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 71)

ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะที่ต้องการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเป็นการใช้ภาษาอย่างอัตโนมัติ ขณะเดียวกันภาษาไทยก็ยังมีส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ กฎเกณฑ์ทางภาษา ซึ่งผู้เรียนจะนำกฎเกณฑ์ทางภาษามาใช้ฝึกฝนจนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตามกฎเกณฑ์ อันเป็นลักษณะของภาษาไทย ทั้งการอ่าน การฟัง การพูดและการเขียน ซึ่งเป็นทักษะของการแสดงออกทางภาษา แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้และประสบการณ์ ผู้เขียนจะต้องรู้กฎเกณฑ์การใช้ภาษาให้ถูกต้อง สามารถเรียบเรียง ความคิด ความรู้ และใช้ถ้อยคำได้ถูกต้องตามความหมาย และถูกต้องกับกาลเทศะและบุคคล อันเป็นมารยาททางสังคม ซึ่งเป็นส่วนของวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 หน้า 2-3) หลักสูตรสถานศึกษามุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ ดังนี้ 1) ความสามารถในการสื่อสารเป็นความสามารถในการรับและส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดย

คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม 2) ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น 5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง และสังคมในด้าน การเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 3)

เรียงความเป็นงานเขียนที่มีแบบแผนเป็นงานเขียนที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของงานเขียนประเภทอื่นๆ มีผู้รู้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเขียนเรียงความไว้ ดังนี้ ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543, หน้า 36) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเขียนเรียงความสรุปได้ ดังนี้ 1) การเขียนคำนำ หมายถึง การเริ่มเรื่องในย่อหน้าแรก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในการติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป การเขียนคำนำมี 3 วิธี คือ 1.1) การเขียนบอกโดยตรง ผู้เขียนเขียนบอกตรง ๆ ว่าต้องการเขียนเรื่องอะไร เพราะอะไร และทำไมจึงเขียนเรียงความเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ความเห็น ความเข้าใจ หรือความใฝ่รู้ให้ผู้อ่านทราบ 1.2) เขียนบอกโดยอ้อม ผู้เขียนเขียนถึงเรื่องอื่นเพื่อเป็นการนำไปสู่เรื่องที่ต้องการเรื่องที่เขียนจึงควรเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน 1.3 เขียนโดยแสดงแนวคิด ผู้เขียนเขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องก่อนแล้วจึงอธิบายแนวคิดให้ผู้อ่านเข้าใจในภายหลัง 2) การเขียนเนื้อเรื่อง หมายถึง การเขียนรายละเอียดทั้งหมด โดยแบ่งเป็นย่อหน้าหลายย่อหน้า ซึ่งมีลักษณะคือ 2.1) มีเอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของข้อเขียน 2.2) มีสัมพันธ์ภาพ คือข้อความต่างๆ ในแต่ละย่อหน้าจะต้องดำเนินไปตามลำดับติดตาม เรื่องโดยง่าย ต้องจัดระเบียบความคิด จัดลำดับเวลา สถานที่ เหตุผลเพื่อนำไปสู่จุดหมาย 3) มีสารัตถภาพ คือการเน้นใจความสำคัญให้ผู้อ่านทราบว่าตอนใดเป็นใจความสำคัญหลักตอนใดเป็นใจความสำคัญรองหรือรายละเอียด 3) การเขียนสรุป หมายถึง ส่วนที่ผู้เขียนแสดงทัศนะหรือข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องที่เขียนไว้ตอนท้ายของเรื่อง บางครั้งอาจสรุปเพียงตอนเดียวหรือประโยคเดียว วรณิ โสมประยูร (2548, หน้า 108) กล่าวว่า ความสามารถในการเขียนคือ ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล เลือกสรรสิ่งที่ตนต้องการนำมาลำดับความด้วย การเรียบเรียง

เป็นตัวอักษรเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกทางความคิดได้ตรงกับจุดประสงค์ของผู้เขียน ภาษาที่ใช้ในการเขียนค่อนข้างจะเป็นทางการ มีระเบียบแบบแผนมากกว่าภาษาที่ใช้พูดสรุปได้ว่า ความสามารถในการเขียน คือ ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงแนวความรู้ ความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงออกมาโดยใช้ตัวอักษรสื่อความหมายโดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุปเพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน วาเล็ท (Valette, 1997, p.217) กล่าวว่า ความสามารถในการเขียนเป็นความสามารถในการใช้ศัพท์ การสะกด ไวยากรณ์ โดยการเขียนอย่างเชี่ยวชาญในลีลาของภาษาแพ็ตตี (Patty, 1986, p.226) กล่าวว่าความสามารถในการเขียน คือ ความสามารถในการแสดงความคิดที่ต้องการ เชื่อมโยง จัดวางและพัฒนาการรายละเอียดต่างๆ ตลอดจนความสามารถในการเรียบเรียงความคิดให้เป็นประโยค เป็นข้อความสั้นๆ และเป็นเรื่องราว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 18) ได้รวบรวมหลักการสอนเขียนเรียงความ และเสนอแนะวิธีสอนไว้ ดังนี้ 1) เรื่องที่จะนำมาใช้สอนเรียงความนั้น ควรเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของเด็กและเหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียน วิธีที่จะทราบว่าเป็นเรื่องไหนที่นักเรียนสนใจเรื่องใดนั้น ให้นักเรียนเสนอชื่อเรื่อง แล้วช่วยกันคัดชื่อเรื่องที่เหมาะสมมาให้นักเรียนเขียนเป็นการให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วม จะช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นในการเขียนที่ดีกว่าครูกำหนดเรื่องให้ 2) การใช้อุปกรณ์การสอนจะช่วยให้การเขียนเรียงความได้ผลดียิ่งขึ้นครูควรหาภาพ รูปปั้นของจริงมาให้ให้นักเรียนฝึกพรรณนาโวหาร ฝึกบรรยายสั้นๆ ก็ได้ การเขียนเรียงความไม่จำเป็นต้องยาวเสมอไป อาจฝึกสลับกับการเขียนบรรยายหรือพรรณนาสั้นๆ 3) การคิดเห็นภาพในใจสำคัญมาก ในการเขียนเรียงความ ครูควรหาวิธีช่วยๆ หรือเร้าความสนใจให้นักเรียนคิดภาพของเรื่องที่จะเขียน เชื่อมโยงแล้วเขียนถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านเข้าใจ 4) การเขียนเรียงความอาจทำได้หลายวิธี เช่น การเริ่มต้นด้วยการใช้คำที่กำหนดให้แต่งประโยค แล้วนำประโยคมาเรียบเรียงข้อความ 5) ครูควรแนะนำให้นักเรียนรู้ขั้นตอนการเขียนเรียงความ คือ ขั้นร่าง ขั้นเรียบเรียง ขั้นร่าง คือ การเตรียมความรู้เพื่อเรียบเรียงด้วยการตั้งคำถามตนเองว่า เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์อย่างไรมีใจความย่อๆ อย่งไรจะลำดับความใดไว้ก่อนหลัง แต่ละข้อที่ลำดับไว้มีรายละเอียดอย่างไรจะสรุปว่าอย่างไร ขั้นเรียบเรียง จะต้องรู้จักใช้ประโยคสั้น เขียนให้อ่านเข้าใจง่ายมีจุดมุ่งความชัดเจนเป็นสำคัญ ควรใช้ถ้อยคำของตนเองให้มากที่สุด 6) ครูควรแนะนำให้ นักเรียนฝึกในเรื่องการเพิ่มพูนความรู้เรื่องคำให้มาก ควรฝึกให้เป็นคนช่างสังเกต ให้รักการอ่านให้มาก ฟังมาก ให้สังเกตถ้อยคำสำนวนของนักเรียนที่ได้รับความนิยมนิยมและฝึกเขียนอยู่เสมอ ผู้ใดเขียนเรียงความได้ดีย่อมสามารถเขียนงานประเภทอื่นได้ดีเช่นกัน แต่ถ้านักเรียนเขียนเรียงความไม่ได้เขียนไม่เป็นก็ย่อมมีผลต่อการเขียนประเภทอื่นๆ ด้วย ดังนั้น ครูจึงควรชี้แนะ ส่งเสริมให้นักเรียนคิดและเขียนอย่างถูกแนวทางก็จะทำให้นักเรียนเข้าใจ คิดเป็น นำความรู้ความคิดไปใช้ในการเขียนได้อย่างถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 223) ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543, หน้า 26) ได้แสดงทรรศนะว่า ในการสอนเขียนเรียงความนั้น ผู้สอนควรช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนจะเขียนก่อน เพราะนักเรียน ยังไม่สามารถมองเห็นภาพรวม และรายละเอียดต่าง ๆ ของเรื่อง

ที่จะเขียนเรียงความนั้น ครูผู้สอน ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่เขียน ตลอดจนมีความรู้ในเรื่องที่จะเขียน วรณี โสมประยูร (2548, หน้า 580) ได้เสนอแนวทางการเขียนเรียงความว่าเป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ ครูควรคำนึงถึง สิ่งต่อไปนี้ 1) ก่อนสอนเขียนเรียงความ ควรสอนแบบสร้างสรรค์ และเขียนความเรียงทั่ว ๆ ไปก่อน 2) การสอนเขียนเรียงความและความเรียง ควรมีส่วนช่วยให้นักคิดสิ่งที่เขียนทำให้ง่ายขึ้น สิ่งที่จะช่วยในการเขียนเรื่อง เช่น ภาพ ของจริง เหตุการณ์ และอื่น ๆ 3) สิ่งที่จะให้นักเรียนเขียนเรียงความได้ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ความพร้อมทางอารมณ์สติปัญญา และเหมาะสมกับวุฒิภาวะนักเรียน 4) ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ควรปูพื้นฐานในการเขียนเรียงความ โดยให้นักเรียนพูดเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเขียนก่อนแล้วจึงฝึกเขียน 5) การจัดกิจกรรมการสอนเขียนเรียงความ ควรให้สอดคล้องกับประสบการณ์และสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของนักเรียน 6) สร้างศรัทธาในการเขียน โดยให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายมองเห็นประโยชน์ของงานเขียน และเกิดความภาคภูมิใจในงานเขียนของตนเอง 7) สร้างบรรยากาศให้อยากเขียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและจินตนาการอย่างเสรี 8) การตรวจและแก้ไขงานเขียนของนักเรียน ครูควรทำด้วยความระมัดระวังควรใช้การชมมากกว่าปกติ และควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความสามารถต่างกันด้วย 9) การเขียนแต่ละครั้งควรตั้งความมุ่งหมายเพื่อฝึกทักษะเพียงอย่างเดียว เช่น ฝึกการเขียนเรื่อง ฝึกการเขียนเรื่อง ฝึกการเขียนรูปแบบ ฝึกการเป็นเอกภาพของเรื่อง ฝึกความสัมพันธ์ภาพของเรื่องฝึกการใช้สำนวนโวหาร เป็นต้น 10) ครูควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจองค์ประกอบของเรียงความในเรื่องต่อไปนี้ 10.1) เนื้อเรื่อง มีความถูกต้อง ชัดเจน มีเอกภาพ มีความสอดคล้องกับชื่อเรื่อง 10.2) การใช้ภาษาควรใช้ถ้อยคำสำนวนให้ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล และสถานที่ 10.3) รูปแบบ มีองค์ประกอบครบถ้วน คือ มีบทนำ เนื้อเรื่อง และสรุป 10.4) กลไกประกอบการเขียน ได้แก่ ลายมือ วรรคตอน สะกดการ์นต์ และมีความสะอาด เรียบร้อย 11) ครูควรให้นักเรียนเข้าใจลักษณะสำคัญของเรียงความที่ดีว่าต้องมีการเน้นใจความสำคัญอย่างเด่นชัด (สารัตถภาพ) มีลำดับความต่อเนื่องสัมพันธ์ (สัมพันธ์ภาพ) และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (เอกภาพ) แนวทางต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปใช้เขียนทั้งเรียงความและย่อความ จะเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นปูพื้นฐานด้วยการให้รู้จัก คำ วลี หรือกลุ่มคำที่เรียกว่า “การสร้างวงคำศัพท์” ถัดจากนั้นจึงให้เรียนรู้วิธี “การเขียนประโยค” แบบต่าง ๆ อย่างง่าย ๆ รู้จักการเชื่อมคำ การเชื่อมประโยค การเชื่อมข้อความจนเป็น “ย่อหน้าต่าง ๆ” ด้วยเทคนิคการสอนอย่างน่าสนใจ รู้จักวิธี “การสร้างโครงเรื่อง” “การขยายโครงเรื่อง” การสรุปความจากหัวข้อโครงเรื่อง แล้วเรียบเรียงข้อความให้ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์ของการเขียนที่วางไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 225)

การใช้แบบฝึกทักษะในการสอนการเขียนเรียงความเป็นเทคนิคการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถค้นหาความรู้ แก้ปัญหาและสรุปแนวคิดจากการอ่านได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจะทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน

แบบฝึกทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิด การตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความรู้ การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล และคิดนำไปใช้ได้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน สนับสนุนให้ผู้เรียนคิดเสนอความคิดเห็น และปรึกษาหารือกันจนเกิดความเข้าใจสามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ และเสริมสร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546, หน้า 182)

แผนที่ความคิด (mind mapping) เป็นการจัดกลุ่มความคิดรวบยอด เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของความคิดตรง โดยนำเสนอเป็นภาพ หรือแผนผัง เป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องที่มี การโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ทำให้ง่ายต่อการอ่านเพิ่มความคงทนในการเรียนรู้เพิ่ม การมีเหตุผล และพัฒนาด้านการจำ แผนที่ความคิด มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการคิด การวางแผน การนำเสนอ การช่วยให้การจำ ทำความเข้าใจเรื่องและสรุปทบทเรียน (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2549, หน้า 112, สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ, 2544, หน้า 79-93) ไสว พักขาว (2544, หน้า 8) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างแผนที่ความคิดไว้ 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้ 1) เขียนคำหลัก หรือชื่อเรื่อง และ คำที่เป็นมโนทัศน์ต่างๆ เป็นรายการไว้ทั้งหมด 2) จัดลำดับความสำคัญของมโนทัศน์ทั้งหมด 3) กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ ละพอ ทับทิม (2546) และปฐมมาธิตา นาใจคง (2544) ได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานและแนวคิดของ Buzan (1997) แล้วนำเสนอวิธีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนที่ความคิด โดยจัดลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้ 1) สร้างแผนที่ความคิดเกี่ยวกับบทเรียนที่จะสอนผู้เรียน 2) เขียนแผนการสอนประกอบด้วยสาระสำคัญผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ (ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการจัดและประเมินผล 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนประกอบด้วย การสังเกตและการตระหนักโดยการให้ผู้เรียนพิจารณาศึกษาข้อมูลสาระความรู้ เพื่อสร้างความคิดรวบยอดและการตั้งคำถาม ตั้งข้อสังเกต สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และกำหนดวัตถุประสงค์เป็นแนวทางที่จะหาคำตอบ 2) ขั้นสอน ประกอบด้วย 2.1) การวางแผนปฏิบัติ ผู้เรียนวางแผนการปฏิบัติงานเป็นการนำวัตถุประสงค์ หรือคำถามที่สนใจจะหาคำตอบมาวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม 2.2) การลงมือปฏิบัติผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยการกำหนดให้มีการเลือกสมาชิกกลุ่มย่อยนั้นก่อนการร่วมกันแสวงหาคำตอบจากแหล่งเรียนรู้ ด้วยการค้นคว้าหาข้อมูลและวิเคราะห์ตรวจสอบวางแผนที่วางไว้ 2.3) การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ความเข้าใจโดยการนำความรู้ที่ได้มารายงาน อภิปรายและขยายความ เพื่อนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าของการเรียนรู้ 3) ขั้นสรุปผลการเรียนรู้ ผู้เรียนสรุปการเรียนรู้โดยการรวบรวมสาระสำคัญที่ควรรู้บันทึกในรูปแบบของแผนที่ความคิด และการนำเสนอผลการเรียนรู้อย่างมีความหมาย 4) ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ โดยการทำแบบทดสอบความรู้ความจำความเข้าใจและการนำไปใช้หลังเรียน

ปัญหาในการเขียนเรียงความของนักเรียนเขียนเรียงความไม่เป็น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 214) กล่าวว่า จากสภาพปัญหาข้างต้น การเขียนเรียงความที่จะทำให้นักเรียนเกิด

ความสามารถในการเขียนเรียงความ ทำให้ผู้วิจัยคิดหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งที่สำคัญการปรับปรุงวิธีสอน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถในการเขียนเรียงความ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความได้บรรลุเป้าหมายจากการศึกษา วิธีสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอน และวิธีสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแผนที่ความคิด แล้วพบว่าวิธีสอนทั้ง 2 วิธีนี้สามารถที่จะพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนได้ แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าวิธีใดจะใช้ในการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความได้ดีกว่ากัน

จากการศึกษาวิธีสอนที่ให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรียงความ พบว่าวิธีสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิด สามารถนำมาใช้พัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความได้ แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าวิธีใดจะใช้ในการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความได้ดีกว่ากัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับวิธีสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนและวิธีสอนโดยใช้รูปแบบ การสอนแผนที่ความคิด ข้อมูลที่ได้รับจะนำไปใช้เพื่อเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแผนที่ความคิด
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิด
4. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิด

ความสำคัญของการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความสามารถในการเขียนเรียงความสูงขึ้น
2. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนภาษาไทย นำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความสำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ต่อไป
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการส่งเสริม ครูผู้สอนภาษาไทยในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันจะส่งเสริมความสามารถในการเขียนเรียงความสำหรับนักเรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 กลุ่มโรงเรียนเสมาท่าเรือ อำเภотаเรือ จำนวน 11 โรงเรียน ห้องเรียนรวมทั้งสิ้น 11 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 165 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดไก่อัน (ชลประทานอุปถัมภ์) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 9 คน และ โรงเรียนวัดจำปา จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 9 คน

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มโรงเรียน โดยวิธีการจับสลาก สุ่มได้ โรงเรียนวัดไก่อัน (ชลประทานอุปถัมภ์) และโรงเรียนวัดจำปา

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มโรงเรียนเพื่อวัดวิธีสอน โดยวิธีการจับสลาก ได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดไก่อัน (ชลประทานอุปถัมภ์) ใช้วิธีสอนรูปแบบแผนที่ความคิด และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดจำปา ได้วิธีสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอน

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีสอน ซึ่งแบ่งเป็น 2 วิธี ดังนี้

2.1.1 การสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอน

2.1.1 การสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแผนที่ความคิด

2.2 ตัวแปรตาม

2.2.1 ความสามารถในการเขียนเรียงความ

2.2.2 เจตคติต่อการเรียนภาษาไทย

3. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นหลักสูตรเนื้อหาสาระจากหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งอยู่ในสาระที่ 2 มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบ ต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง นำมาเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังนี้ 1) ความรู้เรื่องเขียนเรียงความ 2) แผนภาพโครงเรื่องจาก นิทาน 3) การเขียนย่อหน้า 4) การเขียนบรรยายภาพ 5) การเขียนเรื่องจากภาพต่อเนื่อง 6) การเขียนโครงเรื่อง 7) แผนภาพโครงเรื่อง(ยกร่างโครงเรื่อง) 8) ขั้นตอนการเขียนเรียงความ 9) เขียนเรียงความจากคำที่กำหนดให้ 10) เขียนเรียงความจากเรื่องที่กำหนดให้

4. ระยะเวลาที่ใช้ในงานวิจัย

การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 การทดลองแต่ละกลุ่มใช้เวลาทดลองสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง 5 สัปดาห์ รวม 20 ชั่วโมง

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการสอนแผนที่ความคิด หมายถึง การนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด การเขียนแผนที่ความคิดนั้นเกิดจากการใช้ทักษะทั้งหมดของสมอง (วิลลาร์ด สุนทรโรจน์, 2544, หน้า 76) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการตามขั้นตอนการสร้างแผนที่ความคิด ดังนี้ 1) เขียนคำหลัก หรือชื่อเรื่อง และคำที่เป็นมโนทัศน์ต่าง ๆ เป็นรายการไว้ทั้งหมด 2) จัดลำดับความสำคัญของมโนทัศน์ทั้งหมด 3) กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ 4) ลงมือเขียนแล้วแก้ไขปรับแต่งให้เป็นแผนภูมิที่สวยงาม

แบบฝึกทักษะประกอบการสอน หมายถึง สื่อ อุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้ 1) หัวข้อ กำหนดเวลาเรียน จำนวนนักเรียน 2) เนื้อหาสาระอย่างย่อ 3) ความคิดรวบยอดหรือหลักการเรียนที่มุ่งเน้น 4) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 5) สื่อการเรียน 6) กิจกรรมการเรียน 7) การประเมินผล

ความสามารถในการเขียนเรียงความ หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล เลือกสรรสิ่งที่ตนต้องการนำมาลำดับความด้วยการเรียบเรียงเป็นตัวอักษร เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกทางความคิดโดยเขียนเกี่ยวกับ วัดโดยใช้เกณฑ์การประเมินในด้านความสามารถในการเขียนเรียงความ

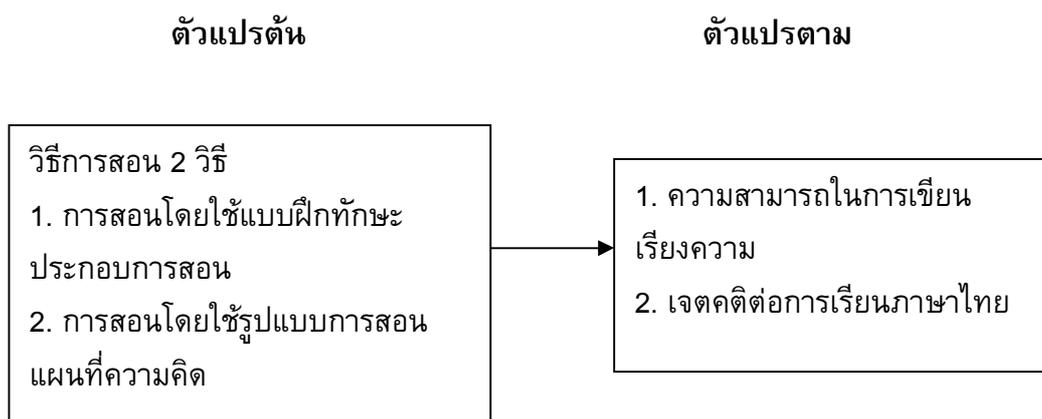
เจตคติต่อการเรียนภาษาไทย หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนที่มีไม่ว่าจะเป็นด้านดี หรือไม่ดีต่อภาษาไทย เช่น ชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ในการวัดเจตคติจึงต้องถามเกี่ยวกับความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาจะไม่ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง (fact) ข้อความเจตคติ (attitude statements) ซึ่งเป็นสิ่งเร้าทางภาษาที่ใช้อธิบายถึงคุณค่า คุณลักษณะสิ่งนั้น เพื่อให้ให้นักเรียนตอบสนองออกมาเป็นระดับความรู้สึก (attitude continuum หรือ Scale) เช่น มาก ปานกลาง น้อย เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ความสามารถในการเขียนเรียงความและเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิดนั้นเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการเขียนเรียงความ จิตราสมพล (2547, หน้า 10) ได้กล่าวไว้ว่า แบบฝึกทักษะภาษาไทยจะทำให้นักเรียนมีทักษะในด้าน

ภาษา ช่วยเสริมทักษะด้านภาษา และให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร และสื่อความหมายได้ตรงกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 173-174) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกทักษะไว้ดังนี้ แบบฝึกทักษะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กฝึกทักษะได้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยการส่งเสริมและความพอใจใส่ของครูผู้สอน ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรใช้เทคนิคการสอนต่างๆ เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียน เกิดความกระตือรือร้น มีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน และพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามความสามารถของแต่ละบุคคล พรรณี ชูชัย (2541, หน้า 142) ได้กล่าวไว้ การสร้างแบบฝึกที่ดีนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยา เพื่อสอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถผู้วิจัยจึงได้ยึดหลักทฤษฎีการเรียนรู้จิตวิทยา การใช้สิ่งเร้าและการตอบสนองเกิดขึ้น จะสร้างความพอใจแก่ผู้เรียน ได้ทำแบบฝึกที่เสริมจากแบบฝึกหัดในบทเรียนมีหลายรูปแบบ 1) กฎแห่งความฝึกฝน (law of exercise) 2) กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) 3) กฎแห่งความพอใจ (law of effect) ซึ่งแบบฝึกต้องมีเนื้อเรื่องเป็นที่สนใจของผู้เรียน ความยากง่ายมีความเหมาะสมกับวัย และสติปัญญา มีสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนพอใจในการเรียน การประเมินผลควรทำอย่างรวดเร็วหลังจากที่นักเรียนทำสำเร็จแล้ว วิธีสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแผนที่ความคิดเป็นผู้อ่านนำแผนที่ความคิดไปฝึกทักษะการคิดและการฝึกคิดอย่างสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน แผนที่ความคิดช่วยจัดบันทึกข้อมูลจำนวนมากไว้ในเนื้อที่เล็กๆ แต่สามารถแสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของความคิดรวบยอดกับความคิดอื่นๆ แผนที่ความคิดเป็นทักษะการศึกษา (study skill) ที่ผู้เรียนนำไปใช้ในการคิดการทำงาน การดำรงชีวิต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องกับเทคนิคอื่นได้อย่างดี แผนที่ความคิดช่วยให้คิดอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความคิดหลักได้ชัดเจน มองเห็นความสำคัญของแต่ละความคิด ธรรมชาติของโครงสร้างแผนที่ความคิดช่วยให้เพิ่มเติมข้อมูลใหม่ๆ ได้ง่ายขึ้นโดยข้อมูลไม่กระจุกกระจายโครงสร้าง ช่วยทำให้สมองพร้อมที่จะเกาะเกี่ยวคำหรือความคิดใหม่ได้ทันทีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องต่างๆ ได้ดี เช่น วางแผน การนำเสนอ การเขียนรายงาน การสรุป เป็นต้น สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2544, หน้า 23-24) บุษาน (Buzan, 1997, p.96) ได้กล่าวว่า แผนที่ความคิดที่ใช้บททวนบทเรียน สรุปสาระสำคัญที่เรียนทำให้จดจำได้ง่ายไม่เครียด ใช้คิดเรื่องใหม่ที่หลากหลาย สร้างสรรค์มีชีวิตชีวา ใช้เชื่อมโยงเครือข่ายความสำคัญจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีหัวเรื่องหลักอยู่ตรงกลาง แล้วมีหัวเรื่องย่อยแตกเป็นเรื่องราวรองลงไป สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 63) ได้กล่าวถึง แบบฝึกทักษะเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่ใช้ฝึกทักษะให้กับผู้เรียนหลังจากเรียนจบเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้นทำให้การสอนของครู และการเรียนของนักเรียนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จรัส สุขเกษม (2542, หน้า 19) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างหนึ่ง que สร้างขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึก เพื่อเพิ่มพูนทักษะในด้านต่างๆ โดยมีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำ

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งทดลองความสามารถในการเขียนเรียงความ และเจตคติการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิดที่ได้แนวคิดจากนักวิชาการและนักการศึกษาดังกล่าว ซึ่งสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนแผนที่ความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิด แตกต่างกัน
4. เจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิดแตกต่างกัน